

ANETA SUCHOŃ

Z prawnej problematyki zakładania i prowadzenia działalności przez spółdzielcze grupy producentów rolnych*

1. Wprowadzenie

Spółdzielczość na ziemiach Polski ma długą historię i od początku związana była z rolnictwem¹. Spółdzielnie działały w czasie zaborów i okresie międzywojennym. Były powszechne także w czasach socjalizmu, wtedy jednak wykorzystywano je do realizacji polityki nakazowo-rozdzielczej: ograniczano samodzielność podmiotów spółdzielczych i uzależniano je od państwa. Po transformacji ustrojowej rola spółdzielczości w obsłudze wsi i rolnictwa osłabła. Wiele spółdzielni zostało rozwiązanych. Z jednej strony trudniej było im funkcjonować w nowych warunkach ekonomicznych, z drugiej – szczególnie wśród mieszkańców wsi – odnotować można było niechęć do spółdzielni postrzeganych jako „pozostałość z poprzedniej epoki”². Dla sektora spółdzielczego jest jednak miejsce w gospodarce rynkowej. Cieszy się on popularnością między innymi w Stanach Zjednoczonych, Japonii, a zwłaszcza w państwach Unii

* Artykuł został przygotowany w ramach realizacji własnego projektu badawczego *Spółdzielczość w rolnictwie i na terenach wiejskich w ustawodawstwie polskim oraz wybranych państwach europejskich*. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki.

¹ Za prekursora polskiej spółdzielczości uznawany jest Stanisław Staszic, który w 1816 r. założył Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie w celu „udoskonalenia rolnictwa i przemysłu oraz wspólnego ratowania się w nieszczęściach”; zob. szerzej A. Piechowski, *Rodowód przedsiębiorczości społecznej*, w: E. Leś, M. Ołdak (red.), *Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym*, Warszawa 2007, s. 19 i n.

² Tak A. Suchoń, *Z prawnej problematyki spółdzielczości w rolnictwie*, „Przeгляд Prawa Rolnego” 2009, nr 1, s. 59-79.

Europejskiej³. Dzięki członkostwu w spółdzielni producenci rolni stają się bardziej konkurencyjni na rynku, a jednocześnie zachowują niezależność w zakresie władania gospodarstwem rolnym⁴.

Po uzyskaniu przez nasz kraj członkostwa w Unii Europejskiej producenci rolni dostrzegli potrzebę powrotu do idei współpracy. Od kilku lat zaobserwować można w Polsce rozwój grup producentów rolnych, które zapewniają rolnikom korzystniejszą pozycję wobec dużych podmiotów handlowych i przetwórców, dostęp do tańszych środków produkcji i niezbędnych usług, możliwość lepszego dostosowania produkcji do popytu i wymogów rynku⁵. Grupy producentów rolnych nie stanowią odrębnej osoby prawnej, lecz mogą działać w formie spółki kapitałowej, spółdzielni, zrzeszenia albo stowarzyszenia.

Według stanu na dzień 3 grudnia 2012 r. w rejestrach urzędów marszałkowskich wpisanych było 988 grup producentów rolnych, z czego 63% prowadziło działalność jako spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a 31% – w formie spółdzielni⁶. Dane statystyczne wskazują zatem, że największą popularnością cieszą się spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a na drugim miejscu są spółdzielnie, których jest ponad 306. Uzasadnione jednak wydaje się twierdzenie, że to właśnie spółdzielnie są formą najbardziej przyjazną dla tworzenia grupy producentów rolnych. Okazuje się bowiem, że wszystkie grupy niezależnie od formy prawnej stanowiącej podstawę jej utworzenia prowadzą działalność na zasadach charakterystycznych właśnie dla spółdzielni.

W związku z tym, że grupy producentów rolnych są coraz bardziej powszechne, odnotować trzeba wiele opracowań mających charakter poradników, a dotyczących zakładania grup⁷. Tematyka ta cieszy się także sporym zainteresowaniem ekonomistów, o czym świadczy bogaty katalog rozpraw (np. prace zbiorowe pod red. S. Zawiszy *Perspektywy rozwoju*

³ W 15 krajach „starej” Unii Europejskiej działa ok. 30 tys. spółdzielni związanych z rolnictwem, posiadają one ponad 9 mln członków i zatrudniają ponad 600 tys. osób. Ich udział w skupie, przetwórstwie i marketingu produktów rolnych wynosi ponad 60%, natomiast w dostawach środków do produkcji rolniczej przewyższa 50%, www.krs.org.pl (dostęp: maj 2012).

⁴ Tak I. Drozd-Jaśniewicz, A. P. Wiatrak, *Spółdzielczość wiejska w gospodarce rynkowej*, Warszawa 2003, s. 6 i n.

⁵ Krajowa Rada Spółdzielcza, *Organizowanie się gospodarce polskich rolników po 1990 roku*, Warszawa 2010, www.krs.org.pl (dostęp: maj 2012).

⁶ Zob. www.ksow.gov.pl (dostęp: grudzień 2012).

⁷ Krajowa Rada Spółdzielcza, *Organizacja i funkcjonowanie grup producentów rolnych, Poradnik informacyjno-szkoleniowy*, red. W. Boguta, Warszawa 2008; MRiRW, *Promocja tworzenia grup producentów rolnych. Działania informacyjne i promocyjne*, Warszawa 2009.

*grup producentów rolnych – szanse i zagrożenia*⁸ czy *Ogólne problemy rozwoju grup producenckich w rolnictwie* pod red. K. Łęczyckiego⁹). Brakuje natomiast opracowań, które w sposób kompleksowy – niekoniecznie wyczerpujący – poruszałby prawne aspekty działania spółdzielczych grup producentów rolnych, uwzględniając z jednej strony regulacje dotyczące grup producentów rolnych, z drugiej – specyfikę spółdzielni jako odrębnej formy prowadzenia działalności gospodarczej.

Celem artykułu jest wskazanie problemów prawnych związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności przez spółdzielcze grupy producentów rolnych oraz podjęcie próby ich rozwiązania. Ze względu na ograniczone ramy artykułu rozważania będą obejmowały tylko grupy producentów rolnych utworzonych na podstawie ustawy z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw¹⁰. Warto wyjaśnić, że funkcjonują także grupy producentów owoców i warzyw zakładane na podstawie odrębnych przepisów prawnych. Chodzi przede wszystkim o ustawę z 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego¹¹ oraz rozporządzenia wykonawcze¹². Grupy te, wpisując się w zasady funkcjonowania rynku owoców i warzyw, odgrywają dużą rolę w rolnictwie. Będą one przedmiotem odrębnego artykułu.

2. Założenie spółdzielczej grupy producentów rolnych

Zakładanie grupy producentów rolnych przebiega w dwóch etapach. Pierwszym jest powołanie osoby prawnej. Jeżeli chodzi o spółdzielnie, to po wejściu w życie nowelizacji z 25 lipca 2008 r. (czyli zmiany ustawy z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze¹³), aby założyć grupę, wystarczy pięć podmiotów. Otóż osoby fizyczne oraz osoby prawne prowadzące

⁸ S. Zawisza (red.), *Perspektywy rozwoju grup producentów rolnych – szanse i zagrożenia*, Bydgoszcz 2010.

⁹ K. Łęczycki (red.), *Ogólne problemy rozwoju grup producenckich w rolnictwie*, Siedlce 2007.

¹⁰ Dz. U. Nr 88, poz. 983 ze zm. (dalej jako: ustawa o grupach producentów rolnych).

¹¹ T.jedn.: Dz. U. 2011, Nr 145, poz. 868 ze zm.

¹² Np. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 16 grudnia 2008 r. w sprawie warunków wstępnego uznawania grup producentów owoców i warzyw, uznawania organizacji producentów owoców i warzyw oraz warunków i wymagań, jakie powinny spełniać plany dochodzenia do uznania, Dz. U. Nr 5, poz. 27 ze zm.

¹³ Dz. U. Nr 163, poz. 1014.

gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym lub prowadzące działalność rolniczą w zakresie działów specjalnych produkcji rolnej mogą założyć spółdzielnię, której liczba założycieli nie może być mniejsza od pięciu, ale tylko w sytuacji, gdy podmiot ten jest tworzony wyłącznie w celu organizowania się w grupę producentów rolnych w rozumieniu ustawy z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw albo we wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw oraz uznane organizacje producentów owoców i warzyw w rozumieniu ustawy z 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego¹⁴.

Należy jednak zwrócić uwagę na pewne problemy, które mogą wystąpić w praktyce. Wspomniany akt prawny nie określa terminu, w jakim musi zostać powołana przez spółdzielnię grupa producentów rolnych. Pojawia się pytanie, jakie będą losy spółdzielni w przypadku, gdy nie zostanie ona zarejestrowana jako grupa producentów rolnych albo jeżeli taka spółdzielnia wystąpi o wykreślenie z rejestru grup producentów rolnych prowadzonego przez marszałka województwa¹⁵.

Po dokonaniu rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym grupa powinna wystąpić z wnioskiem o zarejestrowanie do marszałka województwa i rozpocząć działalność gospodarczą. Warto wspomnieć, że według art. 115 Prawa spółdzielczego, jeżeli spółdzielnia nie rozpoczęła działalności gospodarczej w ciągu roku od dnia jej zarejestrowania i nie posiada majątku, może ulec wykreśleniu z Krajowego Rejestru Sądowego na wniosek związku rewizyjnego.

Określając podmioty, które mogą być założycielami spółdzielni powoływanej w celu utworzenia grupy producentów rolnych, ustawa o grupach producentów rolnych odwołuje się do pojęcia „gospodarstwo rolne”, zawartego w ustawie z 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym¹⁶. Rozważyć należy, czy założycielami takiej spółdzielni mogą być tylko podmioty będące podatnikami podatku rolnego lub z działów specjalnych produkcji rolnej, czy wystarczy, że podmiot prowadzi gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym. Odnotować bowiem wypada interpretację, że członkami grupy producentów rolnych nie mogą być podmioty niebędące podatnikami podatku rolnego lub z działów specjalnych produkcji rolnej, nie posiadają bowiem nakazu zapłaty podatku.

¹⁴ T.jedn.: Dz. U. 2008, Nr 11, poz. 70 ze zm.

¹⁵ Zob. A. Suchoń, op. cit., s. 62 i n.

¹⁶ T.jedn.: Dz. U. 2006, Nr 136, poz. 969 ze zm.

Uzasadnione wydaje się twierdzenie, że pojęcia „gospodarstwo rolne” z ustawy z 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym nie należy łączyć z podmiotami, które są podatnikami podatku rolnego za grunty tworzące gospodarstwo rolne. Według tego aktu prawnego za gospodarstwo rolne uważa się obszar gruntów sklasyfikowanych w ewidencji gruntów i budynków jako użytki rolne lub jako grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych o łącznej powierzchni przekraczającej 1 ha lub 1 ha przeliczeniowy, stanowiących własność lub znajdujących się w posiadaniu osoby fizycznej, osoby prawnej albo jednostki organizacyjnej, w tym spółki nieposiadającej osobowości prawnej, z wyjątkiem gruntów zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza. Zgodnie z ustawą z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny: posiadaczem rzeczy jest zarówno ten, kto nią faktycznie włada jako właściciel (posiadacz samoistny), jak i ten, kto nią faktycznie włada jako użytkownik, w tym dzierżawca (posiadacz zależny).

Natomiast odrębnym zagadnieniem jest pojęcie „podatnika podatku rolnego”. Jest nim przede wszystkim właściciel albo użytkownik wieczysty gruntów rolnych. Jeżeli chodzi o dzierżawców, to w nierówny sposób traktowani są posiadacze zależni. Podatnikiem jest dzierżawca gruntów Skarbu Państwa i samorządu terytorialnego. Wyłączony zaś jest dzierżawca gruntów prywatnych (wyjątek stanowi oddanie gruntów w celu otrzymania części uzupełniającej emerytury z KRUS albo renty strukturalnej w latach 2004-2006 – wtedy to dzierżawca jest podatnikiem). Z umowy dzierżawy co prawda może wynikać, że do obowiązków dzierżawcy należy uiszczanie podatku rolnego, niemniej jednak będzie go płacił w imieniu wydzierżawiającego, na którego wystawiono nakaz zapłaty¹⁷.

Zasadne wydaje się przyjęcie, że członkiem spółdzielni zamierzającej utworzyć grupę producentów rolnych może być każdy podmiot prowadzący gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym lub prowadzący działalność rolniczą w zakresie działów specjalnych produkcji rolnej. Inna interpretacja byłaby właściwa, gdyby przepis określał, że członkiem grupy może być podmiot będący podatnikiem podatku rolnego¹⁸. Twierdzenie takie znajduje potwierdzenie na gruncie innych aktów

¹⁷ Zob. szerzej A. Suchoń, *Z prawnej problematyki podatku rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2007, nr 2, s. 249-271.

¹⁸ Do pojęcia podatnika podatku rolnego odwołuje się ustawa z 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych (t.jedn.: Dz. U 2002, Nr 101, poz. 927 ze zm.). Według art. 2 członkami samorządu

prawnych, w których następuje odwołanie do definicji gospodarstwa rolnego z ustawy o podatku rolnym¹⁹. Poza tym art. 8 ust. 3 ustawy o grupach producentów rolnych określa, że do wniosku o rejestrację grupy załączyć należy oświadczenie członków grupy o prowadzeniu gospodarstwa rolnego lub działu specjalnego produkcji rolnej. Wymieniony akt prawny nie wspomina o nakazie zapłaty podatku rolnego.

Kolejne zagadnienie, które należy rozważyć, to uzależnienie członkostwa w grupie od posiadania przez producenta rolnego numeru identyfikacyjnego uzyskanego jednocześnie z wpisem do ewidencji producentów na podstawie art. 12 ustawy z 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności²⁰. Problem ten pojawia się przede wszystkim w przypadku małżonków prowadzących odrębne gospodarstwa rolne. Na marginesie warto dodać, że numer identyfikacyjny jest potrzebny, aby producent rolny otrzymał środki unijne (np. płatności w ramach systemu płatności bezpośrednich²¹ czy fundusze z PROW 2007-2013). Co prawda, pobieranie dotacji unijnych nie jest obowiązkowe, niemniej jednak ponad 90% rolników korzysta z I filaru Wspólnej Polityki Rolnej, czyli płatności bezpośrednich do gruntów rolnych.

Wymóg uzyskania numeru identyfikacyjnego nałożony został także na grupy producentów rolnych, ale tylko i wyłącznie wtedy, gdy organizacja ta będzie się starała o środki unijne. Jednocześnie należy zaznaczyć, że żaden z przepisów ustawy o grupach producentów rolnych nie wymaga od członka grupy, czyli producenta rolnego, posiadania numeru identyfikacyjnego. Niemniej jednak ze spisu dokumentów, które należy załączyć do wniosku o rejestrację grupy, przygotowanych przez niektóre urzędy mar-

rolniczego z mocy prawa są m.in. osoby fizyczne i prawne będące podatnikami podatku rolnego w rozumieniu przepisów o podatku rolnym.

¹⁹ Zob. np. ustawa z 10 marca 2006 r. o zwrocie podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej (Dz. U. Nr 52, poz. 379 ze zm.).

²⁰ T.jedn.: Dz. U. 2012, Nr 86 ze zm.

²¹ Według art. 7 ustawy z 26 stycznia 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (t.jedn.: Dz. U. 2008, Nr 170, poz. 1051 ze zm.) rolnikowi przysługuje jednolita płatność obszarowa, jeżeli m.in. został mu nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności. Niemniej w wyroku z 16 września 2010 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że nadanie jednego numeru identyfikacyjnego nie może prowadzić do pozbawienia małżonka, który wyraził zgodę na ten techniczny tryb, prawa do uzyskania płatności, o których mowa w art. 7 ust. 1 i 2 pkt 2 ustawy z 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego (II GSK 769/09), Lex/el., wyrok nr 746139.

szalkowskie oraz opracowań wynika, że konieczne jest posiadanie takiego numeru przez producenta rolnego – członka grupy. Problem występuje przede wszystkim w przypadku małżonków prowadzących niezależne gospodarstwa rolne w ramach rozdzielności majątkowej małżeńskiej, jak też i tych, których gospodarstwa rolne należą do majątku osobistego, mimo wspólności majątkowej małżeńskiej. Ta ostatnia sytuacja ma miejsce wtedy, gdy małżonek nabył je przed zawarciem związku małżeńskiego czy też otrzymał grunty rolne w drodze darowizny bądź spadku²².

Zgodnie z ostatnimi wyrokami sądu nie można nadać dwóch odrębnych numerów identyfikacyjnych małżonkom, nawet w przypadku zawarcia intercyzy, czyli istnienia rozdzielności majątkowej małżeńskiej. W wyroku z 25 stycznia 2011 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie orzekł, że: „[...] przepis art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności obliguje do nadania numeru identyfikacyjnego jednemu ze współmałżonków, niezależnie od ustroju majątkowego obowiązującego współmałżonków”²³. Podobnie w wyroku z 3 lipca 2012 r. NSA stwierdził, że: „[...] jeżeli małżonkowie w separacji w dalszym ciągu pozostają w związku małżeńskim, przepisu art. 12 ust. 4 ustawy z 2003 r. krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, adresowanego między innymi do małżonków, nie można interpretować inaczej niż tak, że sytuacja prawna małżonków odnośnie do posiadania numeru identyfikacyjnego nie ulega zmianie. W dalszym ciągu posiadanie tego numeru przez jednego z małżonków uniemożliwia przyznanie takiego numeru drugiemu małżonkowi”.

Taka interpretacja oznacza, że małżonek prowadzący odrębne gospodarstwo rolne, który nie posiada numeru identyfikacyjnego, w niektórych województwach może mieć trudności z nabyciem członkostwa w grupie producentów rolnych. Po analizie przepisów ustawy o grupach producentów rolnych stwierdzić należy, że uzależnienie udziału w grupie od posiadania numeru identyfikacyjnego nie ma uzasadnienia we wspomnianym akcie prawnym. Poza tym nie podzielam opinii o braku podstaw do nada-

²² Według art. 33 ustawy z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.jedn.: Dz. U. 2012, poz. 788) do majątku osobistego każdego z małżonków należą między innymi: 1) przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej, 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.

²³ II GSK 94/10, Lex/el., wyrok nr 952868.

nia dwóch numerów w przypadku prowadzenia gospodarstw w ramach rozdzielności majątkowej małżeńskiej. Przychylam się do stanowiska Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z 28 kwietnia 2009 r., że małżonkom można nadać osobne numery identyfikacyjne, jeżeli: po pierwsze – istnieje między nimi rozdzielność majątkowa w rozumieniu przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i w ramach tej rozdzielności małżonkowie prowadzą dwa odrębne gospodarstwa rolne, przy czym każde z nich jest samodzielne pod względem technicznym i ekonomicznym; po drugie – prowadzą odrębne gospodarstwa rolne, stanowiące majątek odrębny każdego z małżonków²⁴.

Omawiając wymagania dotyczące członkostwa w grupie, stwierdzić należy, że ustawa o grupach producentów rolnych nie uzależnia przynależności do grupy od miejsca położenia gospodarstwa rolnego czy zameldowania producenta rolnego. Natomiast rejestracja grupy w danym urzędzie marszałkowskim następuje według siedziby grupy określonej w statucie i Krajowym Rejestrze Sądowym. Biorąc jednak pod uwagę koszty transportu, cel i miejsce sprzedaży bądź przechowywania produktów rolnych, członkami grupy są z reguły rolnicy z sąsiednich miejscowości.

Dokonać rejestracji grupy producentów rolnych może co najmniej pięciu producentów rolnych²⁵ wytwarzających produkty czy grupy produktów o minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej określonej w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 9 kwietnia 2008 r.²⁶ Wielkość tej produkcji uzależniona jest od województwa. Zatem grupy mające siedziby na terenie województwa dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego z reguły muszą spełnić najwyższe wskaźniki, aby uzyskać wpis do rejestru grup. Dla grup producentów rolnych jest korzystniej, jeśli zarówno liczba członków, jak i wielkość produkcji są wyższe od tej wskazanej w rozporządzeniu. W przypadku bowiem zmniejszenia liczby członków poniżej pięciu podmiotów (np. śmierci czy też wykluczenia, o ile nie przystąpi nowy pomiot) albo też obniżenia pro-

²⁴ II SA/Bd 131/09, Lex/el., wyrok nr 533656.

²⁵ Wyjątkiem są grupy liści tytoniu suszonego, w których minimalna liczba producentów rolnych wynosi 50, oraz grupy producentów szyszek chmielowych z minimum 7 członkami.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 9 kwietnia 2008 r. w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków grupy producentów rolnych (Dz. U. Nr 72, poz. 424 ze zm.).

dukcji poniżej minimalnych rocznej wielkości produkcji towarowej nastąpi w konsekwencji jej wykreślenie z rejestru. Artykuł 11 ustawy o grupach producentów rolnych stanowi bowiem, że marszałek województwa w przypadku, gdy grupa przestaje wykonywać warunki określone art. 3 lub art. 3a, lub w przepisach wydanych na podstawie art. 6, wydaje decyzję administracyjną o stwierdzeniu niespełniania przez grupę warunków ustawowych i skreśleniu jej z rejestru grup.

W tym miejscu należy jednak zasygnalizować, że niewywiązywanie się przez grupę z obowiązków w zakresie wytwarzania określonej wielkości wskazanych produktów lub grupy produktów może wynikać ze zróżnicowanych przyczyn (np. sprzedaży produktów przez członków nie grupie, lecz bezpośrednio podmiotom trzecim, czyli z nieprzestrzegania postanowień aktów założycielskich i umów członkowskich, czy też w wyniku zmniejszenia się liczby członków). Jednocześnie brak spełniania minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej może być także spowodowany działaniem siły wyższej. Chodzi o straty w plonach wywołane na przykład suszą, powodzią czy przymrozkami. Przez wiele lat przepisy nie uwzględniały wpływu tych czynników na wymaganą minimalną wielkość produkcji towarowej.

Pozytywnie zatem ocenić należy wejście w życie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 13 listopada 2012 r. zmieniającego wspomniane rozporządzenie w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków grupy producentów rolnych²⁷. Nowelizacja wprowadziła rozwiązanie polegające na tym, że w razie działania siły wyższej lub wystąpienia wyjątkowych okoliczności (o których mowa w art. 47 ust. 1 rozporządzenia Komisji [WE] nr 1974/2006 z 15 grudnia 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady [WE] nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich [EFRROW]²⁸), w gospodarstwie członka grupy minimalną roczną wielkość produkcji towarowej tej grupy producentów rolnych stanowi minimalna roczna wielkość produkcji towarowej, określona w załączniku do rozporządzenia, pomniejszona jednak o skutki działania siły wyższej lub wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Zgodnie z art. 47 tego rozporządzenia państwa

²⁷ Dz. U. Nr 0, poz. 1292.

²⁸ Dz. Urz. UE L 368 z 23 grudnia 2006 r., s. 15 ze zm.

członkowskie mogą uznać w szczególności następujące kategorie siły wyższej lub wyjątkowych okoliczności: a) śmierć beneficjenta, b) długotrwała niezdolność beneficjenta do wykonywania zawodu, c) wywłaszczenie dużej części gospodarstwa, jeśli takiego wywłaszczenia nie można było przewidzieć w dniu podjęcia zobowiązania, d) katastrofa naturalna poważnie dotycząca grunty gospodarstwa (np. przymrozki), e) wypadek powodujący zniszczenie budynków dla zwierząt gospodarskich, f) choroba epizootyczna dotycząca części lub całości należącego do rolnika żywego inwentarza. Dzięki wspomnianemu rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 13 listopada 2012 r. grupy producentów rolnych, które wyjątkowo w danym roku nie osiągną minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej z powodów niezależnych od członków, nie zostaną wykreślone z rejestru grup.

Warto także wspomnieć o jeszcze jednym pozytywnym rozwiązaniu prawnym. Mianowicie w razie działania siły wyższej lub wystąpienia wyjątkowych okoliczności, o których mowa w art. 47 ust. 1 rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006, w gospodarstwie członka grupy producentów rolnych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia MRiRW z 13 listopada 2012 r., lecz nie wcześniej niż w dniu 1 stycznia 2012 r., minimalną roczną wielkość produkcji towarowej grupy ustala się także zgodnie z zasadą określoną w tym akcie wykonawczym.

3. Umowy członkowskie w spółdzielczej grupie producentów rolnych

Podejmując decyzje o założeniu czy przystąpieniu do grupy producentów rolnych, jej członek musi podpisać tak zwaną umowę członkowską. Niektóre urzędy marszałkowskie wymagają, aby jej wzór załączyć do wniosku o wpis do rejestru grup. Treść takiej umowy uzależniona jest od przedmiotu działalności grupy i związana z regulacjami dotyczącymi rynków rolnych. Ustala się w niej przede wszystkim zasady współpracy między producentem rolnym będącym członkiem grupy a spółdzielnią, w zakresie wytwarzania w gospodarstwie produktów, dla których grupa została założona (np. zboża, owiec, drobiu), i sprzedaży ich spółdzielni, która następnie zbywa je osobom trzecim. W tak zwanej umowie członkowskiej określone zostają z reguły także zasady: zaopatrzenia w środki do produkcji, spełniania wymogów technologicznych produkcji (w tym jakościowych), harmonogram dostaw oraz reguły rozliczeń finansowych.

Umowa członkostwa jest umową nienazwaną. Zawiera ona elementy umowy kontraktacji. Producent rolny zobowiązuje się do wytworzenia określonych produktów rolnych o wymaganej jakości, a grupa zobowiązuje się do ich odebrania. Niektóre grupy nazywają umowy członkowskie właśnie umowami kontraktacji. Niemniej przedmiot takich umów jest z reguły szerszy od przedmiotu kontraktacji. Umowy członkowskie konkretyzują relacje pomiędzy grupą a producentem rolnym wynikające z przepisów prawnych oraz aktu założycielskiego. Występuje zależność pomiędzy obowiązkami grupy producentów rolnych wynikającymi z umowy zbycia nabytych od członków produktów rolnych a zobowiązaniami spółdzielców określonymi w umowach członkowskich.

Należy podkreślić, że spółdzielcza grupa producentów rolnych nie jest posiadaczem gruntów rolnych i nie prowadzi produkcji rolnej. To właśnie dzięki umowom członkowskim i wynikającemu z niej obowiązkowi wytworzenia oraz dostarczenia do grupy produktów rolnych o określonych parametrach spółdzielnia jako odrębny podmiot posiadający osobowość prawną może wywiązać się z postanowień zawartych w umowie kontraktacji czy sprzedaży²⁹. W niektórych sytuacjach po zawarciu nowej umowy kontraktacji zarząd grupy musi opracować aneksy do umów członkowskich. Ma to miejsce przede wszystkim wówczas, gdy z kontraktu wynikają inne wymagania jakościowe, zasady uprawy, terminy dostaw itp., w porównaniu z tymi poprzednio wiążącymi strony.

Umowy członkowskie często określają, że grupa po dostarczeniu produktu rolnego przez producenta rolnego staje się właścicielem produktu. Niewątpliwie istotnym elementem takiego kontraktu są procedury kontroli jakości i zasady wytwarzania produktów rolnych, a także sankcje za niewywiązywanie się z jego postanowień.

4. Prawo spółdzielcze a działalność spółdzielczych grup producentów rolnych

Według art. 1 ustawy z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze³⁰ spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które

²⁹ Ze względu na zmieniające się ceny produktów rolnych zawarcie umowy kontraktacji nie zawsze jest korzystne dla grupy producentów rolnych. Dlatego niektóre grupy zawierają częściej umowy sprzedaży niż kontraktacji.

³⁰ T.jedn.: Dz. U. 2003, Nr 188, poz. 1848.

w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Spółdzielnia jest bardziej trwałą formą współpracy niż spółka. Uwzględnia specyfikę rolnictwa, angażując dużą liczbę rolników. Cechą charakterystyczną spółdzielni jest prowadzenie działalności gospodarczej. Należy jednak podkreślić, że grupa producentów rolnych w praktyce stanowi przedłużenie gospodarstwa rolnego, przejmuje niektóre zadania producentów rolnych w niej zrzeszonych, między innymi zaopatrzenie w środki produkcji, przygotowanie do obrotu handlowego produktów rolnych oraz ich sprzedaż. Istnieje zatem związek pomiędzy działalnością gospodarczą grupy producentów rolnych a działalnością rolniczą prowadzoną w gospodarstwach rolnych jej członków³¹.

Warto jednak przypomnieć, że spółdzielczość jest ruchem międzynarodowym, popularnym niemalże na całym świecie, zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się. Podmioty spółdzielcze działają we wszystkich branżach gospodarki. Organizacje spółdzielcze z całego świata zrzeszone są w Międzynarodowym Związku Spółdzielczym. W 1995 r. określił on zasady spółdzielcze zgodne z wymogami nowoczesnych społeczeństw i zaliczył do nich zasadę dobrowolnego i otwartego członkostwa, demokratycznej członkowskiej kontroli, ekonomicznego uczestnictwa członków (współodpowiedzialności członków), autonomii i niezależności, szkolenia, oświaty i informacji, troski o lokalną społeczność³².

W celu utworzenia spółdzielni jej założyciele muszą przygotować i uchwalić statut. W wyroku z 30 września 2009 r. Sąd Najwyższego orzekł, że po – pierwsze – statut spółdzielni jest to szczególny rodzaj umowy, a jego postanowienia stanowią umownie wprowadzone normy obowiązujące spółdzielców i spółdzielnię, czego konsekwencją jest to, iż instytucjonalnie jest on związany z reżimem cywilnych czynności prawnych. W konsekwencji jego postanowienia powinny być tłumaczone według dyrektyw wynikających z art. 65 k.c. Zgodnie zaś z zasadą swobody umów postanowienia statutu mogą być kształtowane dowolnie, ale z uwzględnieniem granic swobody, określonych w art. 353¹ k.c. Po drugie – że postanowienia statutu spółdzielni w kwestiach uregulowanych w nim na podstawie zawartego w przepisach spółdzielczych odesłania mogą być uznane za prawo materialne w rozumieniu art. 393¹ pkt 1 k.p.c.³³

³¹ Zob. www.interpretacje.tmxp.pl/tags/grupa-producentow-rolnych.html (dostęp: lipiec 2012).

³² Krajowa Rada Spółdzielcza, *Fundusze Europejskie instrumentem realizacji strategicznych i antykryzysowych programów dla spółdzielczości*, Warszawa 2009, s. 30 i n.

³³ V CSK 86/09, Lex/el., wyrok nr 627242.

Biorąc pod uwagę, że kolejnym etapem będzie tworzenie grupy producentów rolnych, istotne jest zawarcie w statucie wymagań wynikających z ustawy o grupach producentów rolnych. Chodzi o elementy aktu założycielskiego, a szczególnie: wymóg sprzedaży przez członków grupy całości produktów lub grupy produktów za pośrednictwem grupy oraz odstępstwa od tej zasady; reguły dostarczania przez członków grupy informacji dotyczących wielkości sprzedaży i cen uzyskiwanych za produkty, ze względu na które grupa została powołana, a które to są sprzedawane poza grupą; zasady tworzenia i wykorzystania funduszu specjalnego (jeżeli będzie on utworzony); sankcje wobec członka grupy, który nie wypełnia nałożonych na niego obowiązków.

Akt założycielski powinien także określać wymagania zarówno w zakresie przyjmowania nowych członków, jak i występowania z grupy. Prawo spółdzielcze nie przewiduje minimalnego okresu członkostwa, ale statut może wprowadzić wymagania w tym zakresie. W wypadku spółdzielczych grup obligatoryjne regulacje wynikają z ustawy o grupach producentów rolnych. Mianowicie minimalny okres członkostwa, który liczy się od dnia wydania decyzji administracyjnej o wpisie grupy do rejestru, nie może być krótszy niż trzy lata, a informacja o zamiarze wystąpienia z grupy powinna zostać złożona na piśmie co najmniej na 12 miesięcy przed końcem danego roku działalności grupy³⁴.

Rozważyć także należy, czy członkami spółdzielni tworzącej grupę mogą być również inne osoby, niespełniające wymagań określonych w ustawie o grupach producentów rolnych. Odpowiedź jest twierdząca, co potwierdza dodany w ramach jednej z nowelizacji art. 3a ustawy. Spółdzielnia może również prowadzić działalność jako grupa, jeżeli w jej skład wchodzi co najmniej pięciu producentów jednego produktu lub grupy produktów, którzy spełniają wymagania określone w art. 2 ustawy o grupach producentów rolnych, i spełnia inne wymagania określone we wspomnianych akcie prawnym. Ustawa nie wprowadza wymagania, że wszyscy członkowie spółdzielni muszą spełniać wymagania określone w ustawie. Takie brzmienie przepisu pozwoliło na stworzenie grup przez spółdzielnie kółek rolniczych czy spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”.

³⁴ Obowiązek złożenia na piśmie informacji o zamiarze wystąpienia z grupy co najmniej na 12 miesięcy przed końcem danego roku działalności grupy nie dotyczy członków grupy, którzy otrzymali postanowienie o spełnieniu warunków określonych w przepisach w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na uzyskiwanie rent strukturalnych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich.

Jednocześnie z utworzenia grupy na bazie spółdzielni korzyści odnoszą przede wszystkim producenci rolni. To bowiem oni sprzedają wytworzone produkty za pośrednictwem grupy, wspólnie kupują środki produkcji czy też uczestniczą w szkoleniach organizowanych dla członków grupy. W wypadku tworzenia nowych spółdzielni celem powołanie grupy – jak wynika ze statutu – członkami mogą być tylko i wyłącznie podmioty spełniające wymagania określone w ustawie o grupach producentów rolnych, czyli prowadzące gospodarstwo rolne w świetle ustawy o podatku rolnym czy też działy specjalne.

5. Środki unijne a majątek spółdzielczej grupy producentów rolnych

Jednym z podstawowych czynników decydujących o podjęciu decyzji o współpracy rolników są środki finansowe, które mogą otrzymać zarejestrowane grupy. W okresie przedakcesyjnym były to fundusze polskie, a po uzyskaniu członkostwa przez nasz kraj w Unii Europejskiej – środki unijne. Obecnie grupy producentów rolnych, również te prowadzone w formie spółdzielni, mogą korzystać ze wsparcia finansowego na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 20 kwietnia 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Grupy producentów rolnych” i objęcia Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013³⁵. Wniosek o pomoc składa grupa producentów rolnych w terminie 6 miesięcy od dnia wpisu grupy do rejestru właściwego ze względu na siedzibę grupy dyrektora oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Przepisy polskie nie określają celu, na jaki uzyskane środki mogą zostać wydane. Stanowi o tym art. 35 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Artykuł ten określa, że wsparcia dla grup producentów rolnych udziela się w celu ułatwienia tworzenia i działalności administracyjnej grup producentów, a więc: a) dostosowania do wymogów rynkowych procesu produkcyjnego i produkcji producentów, któ-

³⁵ Dz. U. Nr 81, poz. 550 ze zm.

rzy są członkami takich grup; b) wspólnego wprowadzania towarów do obrotu, w tym przygotowania do sprzedaży, centralizacji sprzedaży i dostawy do odbiorców hurtowych; c) ustanowienia wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów i dostępności.

Przytoczony przepis nie jest jasny i budzi wątpliwości interpretacyjne. Chodzi o ustalenie, na jakie cele mogą być wydatkowane środki z tego programu. Czy obejmują one tylko typowe koszty administracyjne, jak chociażby czynsz najmu pomieszczeń, wynagrodzenie zarządu, czy też zakup na przykład samochodów wykorzystywanych przy dostawie produktów, dla których produkcji została utworzona grupa, maszyn albo urządzeń rolniczych nabytych na potrzeby prowadzonej działalności?

W czerwcu 2010 r. opublikowana została na stronach Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi następująca informacja: „[...] w efekcie negocjacji prowadzonych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Komisją Europejską, mających na celu umożliwienie grupom producentów rolnych wykorzystywanie zryczałtowanego wsparcia uzyskiwanego w ramach działania 142 »Grupy producentów rolnych«, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, także na działalność inwestycyjną, uzyskano następujące wytyczne. Komisja Europejska stwierdziła, iż zryczałtowana pomoc udzielana grupom producentów rolnych w formie rocznych rat przez okres pierwszych 5 lat działalności grupy może być przeznaczana także na inwestycje, o ile grupa realizuje cele wynikające z przepisów Rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ponadto, Komisja Europejska orzekła, iż wysokość kwoty, która może zostać przeznaczona na inwestycje, zależy od decyzji grupy, o ile realizowane są przez grupę ww. cele rozporządzenia 1698/2005”³⁶. Taka interpretacja Komisji stwarza większe możliwości rozwoju dla grup producentów rolnych i dlatego została pozytywnie przyjęta przez te podmioty³⁷.

Grupy producentów rolnych mogą korzystać także z innych działań w ramach PROW 2007-2013: „Zwiększanie wartości dodanej podstawo-

³⁶ Zob. <http://www.minrol.gov.pl> (dostęp: czerwiec 2010).

³⁷ Zob. A. Suchoń, *Spółdzielnie rolnicze po akcesji Polski do Unii Europejskiej; wybrane zagadnienia prawne*, „Problemy Rolnictwa Światowego” 2011, nr 4, s. 150 i n.

wej produkcji rolnej i leśnej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”³⁸ oraz „Działania informacyjne i promocyjne”³⁹.

Spółdzielnia, która wykorzystuje środki unijne na przykład na kupno maszyn i urządzeń, tworzy majątek. Według art. 3 Prawa spółdzielczego majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków. Również ten przepis budzi wątpliwości interpretacyjne. W wyroku z 9 lipca 2003 r. Sąd Najwyższy⁴⁰ orzekł, że art. 3 Prawa spółdzielczego, w jego brzmieniu po nowelizacji z 1994 r., nie pozbawia spółdzielni własności jej majątku i nie czyni spółdzielców współwłaścicielami w rozumieniu prawa cywilnego, a jedynie zalicza własność należącą do spółdzielni, jako osoby prawnej, do kategorii własności prywatnej, a nie jak niegdyś spółdzielczej. W uzasadnieniu tego wyroku zostało podkreślone, że zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie trafnie wskazuje się, że przepis ten nie odnosi się do własności w rozumieniu cywilnoprawnym (zawiera zresztą określenia „majątek”, a nie cywilne określenia „mienie”). Chodzi w nim o ekonomiczne, a nie prawne znaczenie własności. Podkreślić również należy, że spółdzielnia działa dla zaspokojenia potrzeb swoich członków i nabywając majątek musi mieć na względzie ich interesy (np. kupując maszyny i urządzenia, które będą wykorzystywane przez członków do działalności rolniczej w ich gospodarstwach)⁴¹.

Omawiając zagadnienie majątku spółdzielni, warto nawiązać do dziedziczenia udziałów. Spadkobierca zmarłego członka spółdzielni według art. 16a Prawa spółdzielczego (dodanego w 2011 r.) dziedziczy udziały, jeżeli jest członkiem spółdzielni lub złożył deklarację przystąpienia do niej. Spółdzielnia nie może odmówić przyjęcia w poczet członków spadkobierców dziedziczących udziały, jeżeli odpowiadają oni wymogom określonym w statucie. Spadkobierca zmarłego członka spółdzielczej grupy producentów rolnych musi spełniać wymagania wynikające nie tylko z ustawy – Prawo spółdzielcze, ale także z ustawy o grupach producentów rolnych. Przepis ten został pozytywnie przyjęty przez członków

³⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 17 lipca 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Dz. U. Nr 139, poz. 883 ze zm.

³⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 8 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Działania informacyjne i promocyjne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Dz. U. Nr 99, poz. 830 ze zm.

⁴⁰ III KK 334/02, Lex/el., wyrok nr 80298.

⁴¹ Ibidem.

spółdzielni. Pozwala zachować trwałość gospodarowania przez dziedziczącego gospodarstwo rolne w zakresie na przykład dostaw produktów rolnych do spółdzielczej grupy producentów rolnych czy mleka do spółdzielni mleczarskich. Wpisuje się także w inne regulacje przewidujące na przykład ciągłość wypłaty środków unijnych, umowy kontraktacji czy dzierżawy po śmierci prowadzącego gospodarstwo rolne. W prawa i obowiązki zmarłego wstępuje w tych przypadkach spadkobierca dziedziczący gospodarstwo rolne.

6. Opodatkowanie spółdzielczej grupy producentów rolnych

Spółdzielnie jako osoby prawne zwolnione są od płacenia podatku dochodowego od przychodów z działalności rolniczej, z wyjątkiem tych z działów specjalnych produkcji rolnej (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych). W wypadku pozarolniczej działalności gospodarczej grupa taka musi uiszczać podatek według zasad określonych w wymienionym akcie prawnym. Wielu producentów rolnych do założenia grupy zniechęcały rozwiązania podatkowe. Decydując się na wspólne działanie, musiały one ponosić dodatkowe koszty (które nie obciążają rolników nienależących do grupy) związane na przykład z podatkiem od nieruchomości⁴² oraz podatkiem dochodowym. W związku z problemami grup prawodawca ustawą z 15 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw⁴³ słusznie wprowadził prawno-finansowe instrumenty, które mają zachęcić rolników do zakładania grup producentów rolnych.

Według ustawy z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych⁴⁴ zwolnione od podatku od nieruchomości są budynki i budowle zajęte przez grupę producentów rolnych wpisaną do rejestru i wykorzystywane wyłącznie na prowadzenie działalności w zakresie sprzedaży produktów lub grup produktów wytworzonych w gospodarstwach członków grupy lub w zakresie określonym w art. 4 ust. 2 ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw, zgodnie z jej aktem założycielskim. Wątpliwości budzi wyrażenie: zaję-

⁴² Jeżeli chodzi o podatek od nieruchomości, to zwolnienie obejmowało tylko budynki i budowle nowo wybudowane bądź zmodernizowane, wykorzystywane przez grupę na działalność statutową, i to w okresie 5 lat od dnia uzyskania wpisu grupy do rejestru.

⁴³ Dz. U. 2006, Nr 251, poz. 1847.

⁴⁴ T.jedn.: Dz. U. 2010, Nr 95, poz. 613 ze zm.

te przez grupę budynki i budowle. Wydaje się, że należy uznać, iż są one w posiadaniu grupy i jednocześnie wykorzystywane na cele wskazane w tym przepisie. Powstaje jednak pytanie, kto może skorzystać z tego zwolnienia.

Nie ma w tym względzie wątpliwości, gdy grupa jest podatnikiem podatku od nieruchomości. Niepewność rodzi się jednak w przypadku, gdy na przykład grupa tylko dzierżawi budynki od osób prywatnych i nie jest podatnikiem podatku od nieruchomości za te budynki. W świetle przepisów pozostaje nim nadal właściciel, mimo że z umowy dzierżawy wynika, iż podatek ma w imieniu właściciela uiszczać dzierżawca. Wydaje się, że w takiej sytuacji ze zwolnienia, które ma charakter przedmiotowy, powinien skorzystać podatnik. Z przedmiotowego charakteru zwolnienia wynika, że nie ma znaczenia, kto jest właścicielem takiego budynku. Miałoby to znaczenie, gdyby przepis stwierdzał, że zwolnione są budynki i budowle zajęte przez grupę będącą podatnikiem podatku za te nieruchomości. Można zatem uznać, że zwolnienie z art. 7 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych ma zastosowanie nie tylko wtedy, kiedy jest ona podatnikiem podatku od nieruchomości budynkowych, ale także w sytuacji, gdy jest ona posiadaczem zależnym budynków czy budowli (np. dzierżawcą). Istotne jest, że budynki i budowle zajęte są przez grupę i wykorzystywane wyłącznie do prowadzenia działalności w zakresie określonym w przepisach⁴⁵.

Kolejnym podatkiem, z którym stykają się grupy producentów rolnych, jest podatek dochodowy od osób prawnych. Według art. 17 ust. 1 pkt 49 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wolne od podatku dochodowego są dochody grupy producentów rolnych pochodzące ze sprzedaży produktów lub grup produktów, dla których grupa została utworzona, wyprodukowanych w gospodarstwach jej członków, w części wydatkowanej na rzecz członków tej grupy w roku podatkowym lub roku po nim następującym. Wydatkami na rzecz członków w tym zakresie są zakup środków produkcji przekazanych członkom grupy producentów rolnych oraz ich szkolenia.

Powyższe przepisy stanowią istotny instrument zachęcający producentów rolnych do wspólnej sprzedaży, przechowywania, a także nabywania środków produkcji, przede wszystkim nawozów i środków ochrony roślin. Niemniej realizacja wspomnianego zwolnienia w praktyce budzi wątpliwości. Przede wszystkim chodzi o zakres pojęcia „środki produkcji”.

⁴⁵ Zob. A. Suchoń, *Z prawnej problematyki spółdzielczości...*, s. 62 i n.

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych nie zawiera jego definicji. Zachodzi pytanie, czy w zakres tego pojęcia wchodzi tylko środki obrotowe (np. nawozy mineralne, pestycydy, kwalifikowany materiał siewny bądź inne maszyny i urządzenia). Według *Słownika języka polskiego* środki produkcji to „przedmioty, którymi się człowiek posługuje w procesie pracy”⁴⁶. Dyrektor Izby Skarbowej w Łodzi w piśmie IPT-PB3/423-108/11-4/IR 2011.10.03⁴⁷ stwierdził, że przez „środki produkcji”, o których mowa w art. 17 ust. 9 pkt 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, należy więc rozumieć zarówno materiały potrzebne do produkcji rolnej (np. materiał siewny, sadzonki, materiał zarodowy, pasze, nawozy itp.), jak i trwałe składniki majątkowe wykorzystywane w toku procesu produkcyjnego realizowanego przez członków grupy (np. maszyny, urządzenia, sprzęt rolniczy, palety itp.).

Z omawianej ustawy wynika, że zwolnieniem objęte są wyłącznie dochody grupy producentów rolnych pochodzące ze sprzedaży produktów wyprodukowanych w gospodarstwach jej członków. Natomiast dochody grupy producentów rolnych powstałe ze sprzedaży produktów wyprodukowanych poza gospodarstwami jej członków będą podlegały opodatkowaniu na zasadach ogólnych i nie będą objęte zwolnieniem. Poza tym dochód musi być przeznaczony na dalszy rozwój grupy, to znaczy na zakup środków produkcji przekazanych członkom grupy producentów rolnych albo ich szkolenie⁴⁸.

Aby skorzystać ze zwolnienia, konieczne jest również, żeby nabyte środki produkcji zostały przekazane członkom grupy. W języku potocznym przez pojęcie przekazania rozumie się zarówno oddanie na własność, jak i do czasowego używania, korzystania. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych nie precyzuje „przekazania środków produkcji członkom grupy producentów rolnych”. Jak jednak podkreśla wiele urzędów skarbowych w interpretacjach tego przepisu – przekazanie, o którym mowa w art. 17 ust. 9 wymienionej ustawy, powinno być nieodpłatne i mieć charakter trwały. W przypadku materiałów do produkcji przekazanie będzie związane z ich wykorzystaniem, zużyciem przez członków grupy, natomiast przekazywane maszyny, urządzenia służące działalności produkcyjnej będą wykorzystywane w sposób ciągły⁴⁹.

⁴⁶ Zob. www.podatki.biz/interpretacje/0187189.txt (dostęp: maj 2012).

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Zob. www.podatki.biz/interpretacje/0187189.txt (dostęp: maj 2012).

7. Podsumowanie

Przeprowadzone rozważania pozwalają sformułować następujące wnioski:

1) Rolnicy, dzięki członkostwu w spółdzielczych grupach producentów rolnych, mogą obniżyć koszty prowadzenia gospodarstw rolnych (np. poprzez wspólne użytkowanie sprzętu rolniczego, zakup środków produkcji, magazynowanie produktów rolnych bądź ich sprzedaż po wyższej cenie). Bez wątpienia są one także niezmiernie istotnym instrumentem rozwoju agrologistyki. Działalność spółdzielni obejmuje bowiem organizację, planowanie, kontrolę i realizację przepływu produktów rolnych od miejsca wytworzenia, przez ich skup, magazynowanie, i dystrybucją, do przedsiębiorstwa przetwórczego albo do finalnego odbiorcy (konsumenta żywności). Dzięki zrzeszaniu w spółdzielniach łatwiej jest sprostać wymaganiom rynku, spełnić coraz wyższe wymagania związane z zachowaniem bezpieczeństwa żywności⁵⁰.

2) Ustawodawca stara się upraszczać zasady zakładania i funkcjonowania grup producentów rolnych, wprowadzając nowelizacje do ustawy o grupach producentów rolnych oraz ustawy – Prawo spółdzielcze. Mimo zmian niektóre przepisy nadal budzą wątpliwości. Chodzi przede wszystkim o wymagania, które muszą spełnić podmioty zainteresowane przystąpieniem do grupy producentów rolnych, w tym przedstawienie nakazu zapłaty podatku rolnego czy posiadania przez członka grupy numeru identyfikacyjnego. Poza tym w związku z funkcjonowaniem różnych wzorów wniosku o wpis grupy do rejestrów prowadzonych przez marszałków województwa i zróżnicowanych wymagań odnośnie do dokumentów, jakie należy załączyć do niego, uzasadniony jest postulat ich ujednoczenia w skali całego kraju. Dlatego zasadne wydaje się wprowadzenie delegacji ustawowej dla Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie wydania rozporządzenia zawierającego wzór wniosku i spis dokumentów. Problemy interpretacyjne pojawiają się także z podatkami. Zwolnieniem od podatku od nieruchomości powinny być objęte nie tylko budynki będące własnością grupy producentów rolnych, lecz także dzierżawione od osób prywatnych. Natomiast w przypadku zwolnienia od podatku od osób

⁵⁰ Zob. B. Klepacki, *Agrologistyka – nowe wyzwania dla nauki i praktyki*, „Logistyka” 2011, nr 3, s. 12-13; A. Suchoń, *Grupy producentów rolnych jako instrument rozwoju agrologistyki*, „Logistyka” 2012, nr 4 s. 1258 i n

prawnych zasadny jest postulat wprowadzenia definicji „środków produkcji” do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

3) Dla tworzenia trwałych struktur niewątpliwie istotne byłoby wprowadzenie wymogu minimalnego okresu prowadzenia działalności przez grupy (np. 10 lat) i wydłużenie obowiązkowego czasu pozostawania w grupie producentów rolnych. W wypadku zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej i przekazania gospodarstwa rolnego w miejsce dotychczasowego członka wstępowałiby jego następcy. Możliwość podjęcia uchwały przez członków o rozwiązaniu grupy producentów rolnych po wykorzystaniu środków unijnych nie sprzyja tworzeniu silnych, konkurencyjnych podmiotów.

4) Dla dalszego rozwoju grup producentów rolnych w Polsce niezbędna jest kontynuacja finansowego wsparcie przez Unię Europejską po 2013 r. Jednocześnie beneficjentami powinny być zarówno nowo powstające podmioty, jak i te, które działają już na rynku. Poza tym wysokość środków nie powinna być uzależniona wyłącznie od przychodu grupy producentów rolnych, ale także od liczby członków. Tylko w ten sposób siła małych producentów rolnych będzie większa.

THE LEGAL ISSUES OF ESTABLISHING AND CARRYING ECONOMIC ACTIVITY BY COOPERATIVE GROUPS OF AGRICULTURAL PRODUCERS

S u m m a r y

The aim of the paper was to identify the legal aspects of establishing and carrying out economic activity by cooperative groups of agricultural producers. Although there have been attempts to simplify the process of establishing and running agricultural business (amendments to the existing law on groups of agricultural producers and the provisions of cooperative law), there are still a number of provisions that raise doubts as to their interpretation. To help maintain durable structures, it would certainly be recommendable to oblige groups to carry out economic activity for at least 10 years as well as to prolong the required minimum period of belonging to an agricultural producers group.

The possibility of passing a resolution allowing to liquidate a group of agricultural producers after the EU funds have been utilised does not encourage creation and maintenance of strong, competitive groups. Further development of agricultural producers groups in Poland requires continued financial support from the European Union going also after 2013. The EU funds should go to new groups of producers as well as those already operating in the market, and the scale of assistance should depend not only on the income of the agricultural producers group, but also the number of their members.

**DELLE QUESTIONI GIURIDICHE DI COSTITUZIONE E SVOLGIMENTO
DELL'ATTIVITÀ DA PARTE DELLE AGGREGAZIONI DELLE COOPERATIVE
PRODUTTORI AGRICOLI**

Riassunto

Lo scopo dell'articolo è di indicare i problemi giuridici legati alla costituzione e svolgimento dell'attività da parte delle aggregazioni delle cooperative produttori agricoli e di tentare di risolverli. Concludendo, l'autrice afferma tra l'altro che il legislatore cerca di semplificare le regole di costituzione e funzionamento delle aggregazioni delle cooperative produttori agricoli, introducendo modifiche alle leggi sulle aggregazioni dei produttori agricoli e alla legge del Diritto delle cooperative. Tuttavia molte norme destano tuttora dubbi. Al fine di creare strutture stabili sarebbe indubbiamente auspicabile imporre alle aggregazioni di svolgere l'attività per un periodo minimo, p.es. 10 anni, e prolungare il tempo obbligatorio durante il quale i produttori agricoli devono rimanere aggregati. La possibilità di approvare la deliberazione di scioglimento dopo aver usufruito dei fondi dell'Ue non favorisce la costituzione dei soggetti forti e competitivi. Per un ulteriore sviluppo delle aggregazioni dei produttori agricoli in Polonia è indispensabile che l'Unione europea continui ad offrire il sostegno economico dopo il 2013. Al tempo stesso a poterne beneficiare dovrebbero essere sia i soggetti emergenti sia quelli già presenti sul mercato. Inoltre, l'ammontare dell'aiuto non dovrebbe dipendere esclusivamente dal reddito delle aggregazioni dei produttori agricoli, ma anche dal numero dei soci.